

BOLA PSIXOLOGIYASIDA ERTAK VA BADIY ADABIYOTNING O'RNI

Norova Lola Xushvaqtzoda

*Sirdaryo viloyati Guliston shahar maktabgacha va maktab ta'limi bo'limining
darsliklar bo'yicha metodisti*

Nazarkulova Shahzoda Xushvaqtovna

Guliston shahar 16-maktab psixologiyasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada bolalar psixologik rivojlanishida ertak va badiiy adabiyotning ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida bolalarning tasavvuri, emotsional rivojlanishi, axloqiy qadriyatlarini shakllanishida ertaklarning o'rni hamda badiiy matnlarning tarbiyaviy imkoniyatlari o'rganildi. Shuningdek, pedagogik va psixologik manbalar asosida badiiy adabiyotning bolaning tafakkuri, nutqi va ijtimoiy moslashuviga ta'siri yoritildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ertak va badiiy adabiyot bolalarda empatiya, axloqiy qaror qabul qilish, ijodiy fikrlash hamda muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *bola psixologiyasi, ertak, badiiy adabiyot, tarbiya, emotsional rivojlanish, tasavvur, pedagogika, bolalar adabiyoti.*

KIRISH

Bolalar psixologiyasi inson rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan birini o'rganadi. Ushbu davrda bolaning shaxsiyati, axloqiy qarashlari va emotsional olami shakllanadi. Mazkur jarayonda ertak va badiiy adabiyot muhim tarbiyaviy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Ertaklar qadimdan xalq pedagogikasining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Ular orqali bolalarga yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, jasorat va qo'rqqoqlik kabi tushunchalar obrazli tarzda yetkaziladi. Psixologlar fikricha, ertaklar bolalarning fantaziya dunyosini rivojlantiradi, ichki kechinmalarini ifodalashga yordam beradi hamda stress va qo'rquvlarni kamaytiradi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar ham badiiy adabiyot bolaning shaxsiy rivojlanishida muhim omil ekanini ko'rsatadi. Ayniqsa, maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar uchun ertaklar psixologik tarbiyaning samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish;
- kuzatish metodi;
- qiyosiy tahlil;
- ilmiy manbalarni umumlashtirish.

Mazkur metodlar yordamida bolalarning psixologik rivojlanishida ertak va badiiy adabiyotning ta'siri o'rganildi.

Asosiy qism

Ertaklarning psixologik ta'siri

Ertaklar bolalar psixologiyasiga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, ular bolaning tasavvurini boyitadi. Ertakdagi fantastik voqealar, sehrli obrazlar va qahramonlar bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Psixologlarning ta'kidlashicha, ertaklar bolalarga murakkab hayotiy vaziyatlarni tushunishga yordam beradi. Masalan, qahramonning qiyinchiliklarni yengib o'tishi bolada iroda, sabr va umid tuyg'ularini shakllantiradi.

Shuningdek, ertaklar orqali bolalar o'z emotsiyalarini boshqarishni o'rganadi. Masalan, qo'rqinchli yoki dramatik epizodlar orqali bola qo'rquv hissini boshdan kechiradi va uni yengish usullarini anglay boshlaydi.

Badiiy adabiyotning tarbiyaviy ahamiyati

Badiiy adabiyot bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Asarlardagi qahramonlar xatti-harakatlari orqali bolalar yaxshilik va yomonlikni farqlashni o'rganadi.

Bundan tashqari, badiiy matnlar bolaning nutq rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kitob o'qish jarayonida bola yangi so'zlar o'rganadi, fikrini ifodalash qobiliyati rivojlanadi.

Badiiy adabiyotning yana bir muhim jihati — empatiya tuyg'usini rivojlantirishidir. Bola qahramonlarning his-tuyg'ularini tushunishga harakat qiladi va natijada boshqalarga nisbatan mehr-shafqatli bo'lishni o'rganadi.

Ertak terapiyasining ahamiyati

Zamonaviy psixologiyada ertaklardan terapevtik maqsadlarda ham foydalaniladi. Bu usul "ertak terapiyasi" deb ataladi.

Ertak terapiyasi orqali bolalarda:

- qo'rquv va xavotir kamayadi;
- o'ziga ishonch ortadi;
- muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalari shakllanadi.

Masalan, tortinchoq yoki o'ziga ishonchi past bolalar ertak qahramonlari orqali o'zini namoyon qilish imkoniga ega bo'ladi.

Tadqiqot natijalari

Tahlillar shuni ko'rsatadiki:

1. Ertaklar bolalarning tasavvuri va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.
2. Badiiy adabiyot bolaning nutq va tafakkur rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.
3. Ertaklar orqali axloqiy qadriyatlar shakllanadi.
4. Badiiy matnlar bolalarda empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.
5. Ertak terapiyasi psixologik muammolarni yengishda samarali usul hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ertak va badiiy adabiyot bolalar psixologik rivojlanishida muhim tarbiyaviy vosita hisoblanadi. Ular bolalarda tasavvur, emotsional barqarorlik,

axloqiy qadriyatlar hamda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi. Shu sababli ta'lim jarayonida ertak va badiiy adabiyotdan keng foydalanish zarur.

Pedagog va ota-onalar bolalar bilan ishlash jarayonida badiiy asarlarni ongli va maqsadli tarzda tanlashi lozim. Bu esa bolalarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotsky L.S. Bolalar psixologiyasi asoslari. – Moskva, 2010.
2. Elkonin D.B. Bolalik psixologiyasi. – Moskva, 2007.
3. Karimova V.M. Pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2018.
4. G'ulomov A. Bolalar adabiyoti va tarbiya. – Toshkent, 2016.
5. Zokirova N. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2020.